

Kvalitet vazduha

Pregled

Politika zaštite vazduha Republike Srbije je u decembru 2022. godine postala bogatija za još jedan dokument, jer je početkom decembra na sednici Vlade usvojen Program zaštite vazduha sa Akcionim planom³⁸. Program se odnosi na period od 2022. do 2030. godine i za njegovo sprovođenje će biti potrebno blizu 2,6 milijardi evra. Kao sastavni deo Programa usvojen je Akcioni plan, koji daje projekcije za prvih pet godina realizacije.

Kvalitet vazduha u Srbiji nije se popravio. Izveštaj o stanju kvaliteta vazduha za 2022. godinu u trenutku izrade ovog izveštaja nije bio javno dostupan iako Zakon o zaštiti vazduha³⁹ predviđa da Agencija za zaštitu životne sredine ima rok da do 28. februara tekuće godine objavi Izveštaj koji se odnosi na prethodnu kalendarsku godinu. Prema Godišnjem izveštaju o stanju vazduha u Republici Srbiji za 2021. godinu, vazduh je bio prekomerno zagađen u svih osam anglo-meracija i 12 gradova širom Srbije. Procenjeno je da u mestima u kojima je vazduh prekomerno zagađen živi skoro 4.000.000 stanovnika.

Zakon o zaštiti vazduha propisuje da se u mestima u kojima je vazduh III kategorije moraju doneti planovi kvaliteta vazduha. Iako brojne aglomeracije i gradovi, uprkos obavezi, nemaju izrađene planove kvaliteta vazduha, mnogi usvojeni planovi se ne sprovode u praksi. Primera radi, Plan kvaliteta vazduha za Smederevo targetira pitanje zagađenja koje dolazi iz Železare kroz mere nad kojima Gradska uprava Grada Smedereva nema nadležnosti, dok Plan kvaliteta vazduha za Grad Beograd ne prepoznaje mere koje adresiraju neke od ključnih izvora zagađenja, poput individualnih ložišta.

Ministarstvo zaštite životne sredine i Ministarstvo rudarstva i energetike su tokom 2022. godine sprovedeli nekoliko javnih poziva i obezbedili nešto manje od 1,2 milijarde dinara za energetsку sanaciju objekata i smanjenje zagađenja

³⁸ https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2022-12/program_zashtite_vazdukha_i_ap.pdf

³⁹ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_vazduha.html

vazduha koje potiče iz individualnih ložišta. Ipak, sproveđenje mera u domaćinstvima zahteva finansijsko učešće samih građana, što za skoro dve trećine njih predstavlja finansijsku prepreku koju nisu u stanju da premoste.

Strateški i zakonodavni okvir

Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period 2022-2030. usvojen je na sednici Vlade 8. decembra 2022. godine. Rec je o nacionalnoj strategiji koja postavlja temelje za donošenje planova kvaliteta vazduha, kratkoročnih planova kvaliteta vazduha i programa za smanjenje emisija zagađujućih materija. Sam naziv dokumenta izaziva terminološku zabunu, budući da je program kao dokument, kroz Zakon o planskom sistemu,⁴⁰ definisan na sledeći način: „...dokument javne politike, užeg obuhvata od strategije, koji, po pravilu, razrađuje poseban cilj strategije ili nekog drugog planskog dokumenta“. Akcioni plan koji je sastavni deo Programa daje projekcije za prvih pet godina realizacije, odnosno do 2026. godine. Usvajanjem Programa krajem 2022. godine izgubljena je jedna godina za implementaciju pa mere definisane za 2022. godinu nisu ni mogle biti sprovedene.

Najveći nedostatak Programa zaštite vazduha jeste to što je polazna pretpostavka da Republika Srbija u potpunosti ispunjava sve postojeće obaveze u pogledu smanjenja aero-zagađenja. U ovom strateškom dokumentu, recimo, ignoriše se činjenica da se Nacionalni plan za smanjenje emisija (NERP) nije primenjivao nijedne godine od kada je Srbija bila dužna da ga primenjuje, te se zaključuje da će sprovođenje ovog plana sigurno imati značajne efekte na primenu programa. Iako usvojen, Nacionalni plan za smanjenje emisija (NERP) i dalje se ne sprovodi, budući da dolazi do višestrukih prekoračenja dozvoljenih emisija SO₂ iz termoenergetskih postrojenja obuhvaćenih ovim dokumentom. Izveštaj JP Elektroprivrede Srbije (EPS) o stanju životne sredine prikazao je prekoračenje graničnih vrednosti SO₂ zadatim NERP-om od strane termoelektrane Nikola Tesla A i B, kao i termoelektrane Kostolac A.⁴¹

40 <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-planskom-sistemu-republike-srbije.html>

41 Izveštaj o stanju životne sredine u JP „Elektroprivreda Srbije“ za 2022. godinu, dostupno na: <https://www.eps.rs/cir/SiteAssets/Pages/Sredina-izvestaji/%D0%98%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%20%D0%BE%20%D1%81%D1%82%D0%80%D1%9A%D1%83%20%D0%97%D0%96%D0%A1%20%D1%83%20%D0%88%D0%9F%20%D0%95%D0%9F%D0%A1%20%D0%80%D0%83.pdf>

Nacionalni plan za smanjenje emisija (NERP), na koji se Srbija obavezala ratifikacijom Sporazuma o osnivanju Energetske zajednice, nalaže da je EPS dužan da od januara 2018. godine smanji emisije sumpor-dioksida iz svojih postrojenja, u skladu s datim graničnim vrednostima koje propisuje ovaj dokument. Ipak, tokom 2018. i 2019. godine, termoelektrane „Nikola Tesla“ i „Kostolac“ emitovale su drastično veće količine SO₂ od dozvoljenih, zbog čega je, u januaru 2021. godine, Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI) podneo tužbu protiv „Elektroprivrede Srbije“. Viši sud u Beogradu doneo je pravosudnu presudu u korist RERI-ja i naložio EPS-u da smanji emisije sumpor-dioksida u termoelektranama zbog opasnosti po zdravlje ljudi i životnu sredinu. Presuda doneta na osnovu tužbe Regulatornog instituta za obnovljivu energiju i životnu sredinu predstavlja pravi presedan koji značajno unapređuje sudsku praksu kada je u pitanju zaštita kolektivnih interesa, zdravlja građana i očuvanja životne sredine.⁴²

⁴² Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu – RERI: Viši sud presudio u korist RERI-ja: Elektroprivredi Srbije naloženo da smanji emisije iz termoelektrana zbog ugrožavanja zdravlja građana, dostupno na: <https://reri.org.rs/visi-sud-presudio-u-korist-reri-ja-elektroprivredi-srbije-nalozeno-da-smanji-emisije-iz-termoelektrana-zbog-ugrozavanja-zdravlja-gradjana/>

Sprovodenje propisa

Stanje kvaliteta vazduha

Agencija za zaštitu životne sredine (SEPA), kao organ u sastavu Ministarstva zaštite životne sredine, nadležna je za sprovodenje državnog monitoringa kvaliteta vazduha, uključujući sprovodenje propisanih i usaglašenih programa za kontrolu kvaliteta vazduha. U skladu sa Zakonom o zaštiti vazduha, Agencija ima obavezu objavljivanja godišnjeg izveštaja o stanju kvaliteta vazduha u Republici Srbiji, koji se izrađuje na osnovu podataka iz državne mreže automatskih i stanica u nadležnosti lokalnih samouprava. Rok za prezentovanje izveštaja je 28. februar tekuće godine za prethodnu godinu. Međutim, izveštaj za 2022. godinu u trenutku izrade ovog izveštaja nije bio javno dostupan.

Prema Godišnjem izveštaju o stanju vazduha u Republici Srbiji za 2021. godinu vazduh je bio prekomerno zagađen u svim angloheracijama: Beogradu, Novom Sadu, Nišu, Boru, Pančevu, Smederevu, Kosjeriću i Užicu.⁴³ U ovim područjima su, kao i prethodnih godina, primarno zabeležene povišene granične vrednosti zagađujućih **PM čestica** ($PM_{2,5}$ i/ili PM_{10}) – mikročestica poput čađi, dima, prašine, koje uglavnom nastaju sagorevanjem čvrstih goriva i mogu imati štetne efekte po zdravlje ljudi usled sposobnosti da izazovu pulmološke i kardiovaskularne probleme. Pored toga, registrovane su povišene vrednosti i drugih zagađujućih materija.

Kada je u pitanju **sumpor-dioksid (SO₂)**, srednja godišnja vrednost nije bila iznad granične ni na jednoj stanicici, ali je dnevna granična vrednost (koja se ne sme prekoraci više od tri dana godišnje) bila povišena na tri stanice u Boru: Gradski park (19 dana), Institut (četiri dana) i Brezonik (tri dana). Za SO₂ i azot-dioksid (NO₂) definisane su koncentracije koje u slučaju neprekidnog delovanja u toku uzastopna tri sata predstavljaju opasnost po zdravlje stanov-

⁴³ Godišnji izveštaj o kvalitetu vazduha u Republici Srbiji 2021. godine, dostupno na: http://www.sepa.gov.rs/download/Vazduh_2021.pdf

ništva i takav slučaj je zabeležen takođe u Boru, na stanicu Gradske park – pet puta tokom 2021. godine prema SEPA godišnjem izveštaju, odnosno sedam puta prema zvaničnim podacima o detektovanim koncentracijama koje Agencija objavljuje na nedeljnom nivou. U Boru su zabeležena i prekoračenja ciljnih i graničnih vrednosti koncentracije teških metala (arsena, nikla, kadmijuma, olova) usled rada topionice bakra u vlasništvu kompanije *Zijin Bor Copper d.o.o.* – Ogranak TIR Bor.⁴⁴

U 2021. godini prekoračenja godišnje granične vrednosti **azot-dioksida (NO_2)** ($40 \mu\text{g}/\text{m}^3$) bilo je na stanicama Beograd Despota Stefana ($57 \mu\text{g}/\text{m}^3$) i Beograd Mostar ($43 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Prekoračenja dnevnih graničnih vrednosti postojalo je u Beogradu na stanicama Despota Stefana (33 dana), Beograd Mostar (pet dana), ali i u Smederevu (pet dana), Boru (četiri dana) i Valjevu (jedan dan). Najveća dnevna koncentracija NO_2 tokom 2021. godine izmerena je na stanicu Beograd Despota Stefana ($146 \mu\text{g}/\text{m}^3$).

Godišnja granična vrednost koncentracija **ugljen-monoksida (CO)** nije prekoračena ni na jednom mernom mestu, ali je maksimalna dnevna osmosatna koncentracija ugljen-monoksida prekoračena dva dana na stanicu u Vranju ($12,24 \text{ mg}/\text{m}^3$).

Tokom 2021. godine, prekoračenja ciljne vrednosti **prizemnog ozona (O_3)** više od 25 dana, zabeležena su u Pančevu (na stanicama Vatrogasni dom 44 dana i Cara Dušana 34 dana), Kikindi (stanica Centar 37 dana), Beogradu (Stari grad 30 dana, Novi Beograd 28 dana), Novom Sadu (29 dana) i Kopaoniku 26 dana. Rezultati merenja benzo(a)pirena tokom 2021. godine pokazala su da je prekoračena ciljna vrednost ($1 \text{ ng}/\text{m}^3$) na stanicu Beograd Zemun ($3 \text{ ng}/\text{m}^3$), a na stanicama u Lazarevcu, Somboru i u Novom Sadu po $2 \text{ ng}/\text{m}^3$.

U Izveštaju je prikazan i trend kvaliteta vazduha za period 2017–2021. godina, na osnovu kojeg se može zaključiti da je čist vazduh u 2017. i 2018. godini imalo 25% aglomeracija, u 2020. bilo je 13% aglomeracija sa čistim vazduhom, a u 2019. i 2021. godini nijedna aglomeracija nije imala čist vazduh. Procenjuje se da u mestima koje spadaju u treću kategoriju kvaliteta vazduha (prekomerno

⁴⁴ Analiza izveštaja o stanju kvalitetu vazduha u Srbiji za 2021., dostupno na: https://www.bos.rs/ekz/uploaded/BOS_RERI_Kvalitet%20vazduha%202021_Publikacija.pdf

zagađen vazduh gde su prekoračene granične vrednosti za jednu ili više zagađujućih materija) živi skoro 4.000.000 stanovnika.⁴⁵

Prema podacima iz Saopštenja o kvalitetu vazduha u Srbiji u 2022. godini Nacionalne ekološke asocijacije (NEA), prikupljenih iz svih raspoloživih operativnih sistema za automatski monitoring kvaliteta vazduha (državni i građanski analizatori), vazduh u zonama Srbija i Vojvodina u 2022. godini je bio prekomerno zagađen, odnosno dominantno je bila zastupljena treća kategorija vazduha. 33 grada su imala prekoračenje srednjih dnevnih koncentracija PM₁₀ čestica (iznad dozvoljenih 35 dana), dok su granične vrednosti za srednje godišnje koncentracije PM₁₀ ($40 \mu\text{g}/\text{m}^3$) prekoračene u Užicu (60,9), Valjevu (50,8), Popovcu (49,2), Novom Pazaru (48,4), Smederevu – Radinac (46,5), Beogradu – Zemun Tošin Bunar (44,4), Velikim Crljenima (40,9) i Pančevu – Vojlovica (40,8). U Boru je postojalo prekoračenje broja srednjih časovnih koncentracija SO₂, a prekomerno zagađenje zbog prekoračenja srednjih dnevnih koncentracija prizemnog ozona postojalo je na Kopaoniku, Kameničkom Visu i u Kragujevcu⁴⁶.

Kada je reč o izvorima emisija zagađujućih materija, na osnovu Nacionalnog registra izvora zagađivanja (koji vodi Agencija za zaštitu životne sredine), tokom 2020. godine najveći deo PM čestica poticao je iz toplana snage manje od 50 MW i individualnih ložišta, dok su u slučaju oksida sumpora dominantni izvori proizvodnja električne i toplotne energije (čak 91%). U ukupnim emisijama oksida azota sektor proizvodnje električne i toplotne energije takođe je imao najveći udeo (42%), a potom drumski saobraćaj (38%). U Analizi zdravstvenog stanja stanovnika Beograda u 2021. godini Gradskog zavoda za javno zdravlje, ističe se da su najznačajniji izvori zagađujućih materija na teritoriji Beograda posledica sagorevanja fosilnih goriva poreklom iz saobraćaja i individualnih ložišta, što se reflektuje u visokim nivoima suspendovanih PM₁₀ i PM_{2,5} čestica i azot-dioksida. Dalje se navodi da je štetnom dejstvu zagađujućih materija prisutnih u vazduhu izloženo celokupno stanovništvo Beograda, uz varijacije u zavisnosti od sezone, prisutnih izvora zagađenja, zastupljenosti zelenih povr-

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Vazduh 2022, dostupno na: <https://nea.rs/wp-content/uploads/2023/01/Vazduh-2022.pdf>

šina i dr., pri čemu su u periodima lošeg kvaliteta vazduha posebno ugrožene osetljive grupe, odnosno deca, bolesni i stari.⁴⁷

Monitoring kvaliteta vazduha

Sa svakim Izveštajem Agencije postavlja se pitanje pouzdanosti i obima monitoringa kvaliteta vazduha u Srbiji. Što se tiče Izveštaja Agencije za 2021. godinu, u zvanična merenja i ocenu kvaliteta vazduha ušli su podaci sa čak 201 mernog mesta. Autori Izveštaja Agencije konstatuju da je najveći priliv podataka o kvalitetu vazduha od strane lokalnih samouprava registrovan ove godine, čime su sve lokalne samouprave koje finansiraju monitoring kvaliteta vazduha ispunile svoju zakonsku obavezu. Međutim, i dalje je potrebno imati u vidu širu sliku. Činjenica je da površina gradova u kojima je uspostavljen zvanični monitoring kvaliteta vazduha čini približno 25% ukupne teritorije Republike Srbije. U Izveštaju koji su sačinili Beogradska otvorena škola i RERI, navodi se da: „...U brojnim sredinama širom Srbije i dalje ne postoji sveobuhvatan monitoring kvaliteta vazduha, te je donošenje zaključka o tome da je vazduh u tim sredinama čist neutemeljeno. Na čak 42 stanice (od 72 koje su ušle u ovogodišnji izveštaj Agencije) ne meri se koncentracija suspendovanih PM_{2,5} čestica“. U deset gradova, u kojima je vazduh ocenjen kao čist na osnovu rezultata merenja s mernih stanica, ne meri se koncentracija suspendovanih PM_{2,5} čestica. Reč je o mestima poput Šapca, Kostolca, Vranja, Kikinde.⁴⁸ Dalje se ukazuje i na pitanje indikativnih merenja suspendovanih čestica, koja se ne uzimaju u obzir prilikom zvanične ocene kvaliteta vazduha, jer merenje nije sprovedeno u dovoljnem obimu.

Primera radi, u Gornjem Milanovcu je indikativno merenje koncentracije PM₁₀ čestica izvršeno u trajanju od 56 dana, odnosno uzeto je 56 uzoraka. U tom ograničenom periodu, zabeležena su čak 23 dana s prekomernim zagađenjem i srednja koncentracija od 52 µg/m³. Navedeni podaci pružaju jasnu sliku o

⁴⁷ Analiza zdravstvenog stanja stanovnika Beograda u 2021. godini, dostupno na: <https://www.zdravstveni.org.rs/publikacije/Analiza%20odabranih%20pokazatelia%20zdr%20stanja%20stanovnistva/Analiza%20zdravstvenog%20stanja%20stanovnika%20Beograda%202021.pdf>

⁴⁸ Beogradska otvorena škola i Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu, „Vazduh je čist dok se ne dokaže suprotno“, 2022, str. 5. Dostupno na: https://www.bos.rs/ekz/uploaded/BOS_RERI_Kvalitet%20vazduha%202021_Publikacija.pdf

kategoriji kvaliteta vazduha u kojoj bi Gornji Milanovac bio svrstan u slučaju uspostavljanja kontinualnog monitoringa.⁴⁹

Zaštita vazduha na lokalnom nivou

Težište politike zaštite vazduha nalazi se i na lokalnom nivou. Ocena kvaliteta vazduha koju daje Agencija za zaštitu životne sredine, predstavlja osnovu za delovanje, budući da Zakon o zaštiti vazduha propisuje da se u aglomeracijama u kojima je vazduh III kategorije moraju doneti planovi kvaliteta vazduha, kojima se, između ostalog, propisuju mere koje će nadležni organi biti dužni da sprovedu kako bi smanjili zagađenje. S obzirom na to da se sve aglomeracije nalaze u trećoj kategoriji kvaliteta vazduha, neophodno je da sve aglomeracije imaju važeće planove kvaliteta vazduha. Isto važi i za kratkoročne akcione planove koji se donose u slučaju da postoji opasnost da dođe do dostizanja koncentracija zagađujućih materija opasnih po zdravlje ljudi.

Agencija za zaštitu životne sredine je u svom poslednjem dostupnom izveštaju prvi put uključila poglavje koje predstavlja analizu stepena usklađenosti sa Zakonom o zaštiti vazduha u pogledu donošenja planova kvaliteta vazduha. Prema Izveštaju, Ministarstvo zaštite životne sredine je tokom 2021. godine izdalo dve saglasnosti za planove kvaliteta vazduha (Kragujevac i Beograd) i pet saglasnosti za kratkoročne planove kvaliteta vazduha (Kragujevac, Bor, Trstenik, Leskovac i Sremska Mitrovica).

Pored toga, Agencija za zaštitu životne sredine je predstavila metodologiju za ocenu stepena realizacije planova, pri čemu indikator stepena realizacije predstavlja odnos broja aglomeracija i gradova koji su izradili planove i pribavili saglasnost Ministarstva zaštite životne sredine i ukupnog broja aglomeracija i gradova u kojima je vazduh treće kategorije. Koristeći navedenu metodologiju, Agencija za zaštitu životne sredine zaključuje da se u periodu 2017-2020. godine umereno povećava realizacija planova kvaliteta vazduha. Međutim, ovakva metodologija može dovesti do pogrešnog zaključka da dolazi do određenog napretka kada je u pitanju smanjenje aero-zagađenja, a koji u praktičnoj primeni Zakona o zaštiti vazduha nedostaje. U tom smislu potrebno je unaprediti

⁴⁹ Ibid.

metodologiju prilikom izrade izveštaja za 2022. godinu i to u pogledu izmene indikatora i uključivanja dodatnih parametara za merenje stepena realizacije planova. Naime, potrebno je da indikator merenja realizacije bude broj usvojenih planova, s obzirom na to da se plan ne može primenjivati samo na osnovu saglasnosti Ministarstva zaštite životne sredine već je neophodno da ga jedinica lokalne samouprave i formalno usvoji.

Činjenica je da se i mnogi usvojeni planovi kvaliteta vazduha u aglomeracijama širom Srbije ne sprovode u praksi. Primera radi, Plan kvaliteta vazduha za Smederevo targetira pitanje zagađenja koje dolazi iz Železare kroz mere nad kojima Gradska uprava Grada Smedereva nema nadležnosti u pogledu primene – nosioci mera su Ministarstvo zaštite životne sredine i HBIS Group Iron & Steel d.o.o., bez utvrđenog mehanizma pomoću kojeg bi grad mogao da utiče na ove subjekte. Navedene mere nisu praćene nekakvom ozbilnjom koordinisanom akcijom i vertikalnom povezanošću javnih vlasti na centralnom i lokalnom nivou. Izrađivači Plana kvaliteta vazduha za Grad Beograd, koji važi do 2031. godine, nisu kroz mere u planu adresirali neke od ključnih izvora zagađenja, poput individualnih ložišta. Plan ima još nedostataka, poput toga da nedostaju jasni ciljevi koji se odnose na smanjenje zagađenja, analiza mera u pogledu dobiti i troškova, analiza uticaja zagađenja vazduha na zdravlje građana, precizni indikatori i rokovi za realizaciju mera, procena planiranog poboljšanja kvaliteta vazduha i vremenskog perioda potrebnog za dostizanje postavljenih ciljeva.⁵⁰ Izveštaj o sprovedenim merama za period jun-decembar 2021. godine pokazuje da se najviše radilo na obnovi voznog parka Gradskog saobraćajnog preduzeća, kao i na informisanju javnosti o zagađenju vazduha.⁵¹

Organizacije civilnog društva su u toku 2022. godine podnеле pritužbu o nepostupanju Grada Valjeva u rešavanju problema kvaliteta vazduha i nedonošenju planova zaštite životne sredine, propisanih Zakonom. Zaštitnik građana je pokrenuo postupak ocene pravilnosti i zakonitosti rada lokalne samouprave i utvrdio da Grad Valjevo nije ispunio zakonsku obavezu donošenja Plana kva-

50 Ibid.

51 Izveštaj o realizovanim aktivnostima za smanjenje zagađenosti vazduha definisanih Aktionim planom za sprovođenje mera za smanjenje zagađenosti vazduha, u okviru Plana kvaliteta vazduha u aglomeraciji Beograd, za period jun-decembar 2021. godinu, dostupno na: https://www.beograd.rs/images/data/97f9ac5a1388e46e6b54e12d7289466f_6166016708.pdf

liteta vazduha i Kratkoročnog akcionog plana. S tim u vezi, Gradu Valjevu je upućen Izveštaj sa preporukama da po hitnom postupku preduzme sve mere predviđene Uredbom o učešću o javnosti u izradi određenih planova i programa u oblasti zaštite životne sredine i donese Plan kvaliteta vazduha Grada Valjeva za period od 2022. do 2027. godine, kao i Akcioni plan poboljšanja kvaliteta vazduha u Gradu Valjevu.⁵²

⁵² Zaštitnik građana, Redovan godišnji izveštaj za 2022. godinu, strana 92. dostupno na: <https://www.ombudsman.rs/attachments/article/7685/Redovan%20GI%20za%202022.%20god.pdf>

Finansiranje

U toku 2022. godine nastavljeni su projekti Ministarstva zaštite životne sredine i Ministarstva rударства i energetike koji su usmereni na energetsku sanaciju objekata i smanjenje zagađenja vazduha koje potiče iz individualnih ložišta. Ministarstvo zaštite životne sredine sprovelo je javni konkurs za dodelu sredstava za sufinansiranje realizacije projekata smanjenja zagađenja vazduha iz individualnih izvora. Pristigle su 33 prijave, a ukupna sredstva od 149.118.555,5 dinara podeljena su za projekte u 19 lokalnih samouprava.⁵³ Ministarstvo zaštite životne sredine nastavilo je i sa subvencijama za kupovinu električnih vozila. Suma od 150 miliona dinara je utrošena, te je Ministarstvo opredelilo dodatna sredstava.⁵⁴ Ministarstvo rударства i energetike realizovalo je javni poziv za dodelu sredstava za finansiranje programa energetske sanacije stambenih zgrada, porodičnih kuća i stanova koji sprovode jedinice lokalne samouprave kao i gradske opštine. Ukupno je podržana 151 jedinica lokalne samouprave. Ministarstvo rударства i energetike izdvojilo je 1.038.388.389,71 dinar za ovaj projekat, a jedinice lokalne samouprave 966.932.123,00 dinara.⁵⁵ Izazov sa sprovođenjem subvencija predstavlja činjenica da sprovođenje mera u domaćinstvima zahteva sufinansiranje mera od strane samih građana u iznosu od 50%. Istraživanja stavova građana pokazuju da je samo oko trećina domaćinstava pristalo na subvenciju od 50 %, dok je ostalima subvencija od 50% je nedovoljna da bi se upustili u investicije za popravljanje termoizolacije ili zamenu postojećih uređaja za grejanje. Kao najveći problem za domaćinstva u ovom pogledu prepoznati su inicijalni, kapitalni troškovi kupovine i ugradnje modernih sistema grejanja.⁵⁶

53 Dostupno na: <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/inline-files/Прелиминарна%20ранг%20листа-индивидуална%20ложишта%202022.pdf>

54 Ministarstvo zaštite životne sredine: Ove godine najveće interesovanje za kupovinu eko vozila, dostupno na: <https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/vesti/ove-godine-najvece-interesovanje-za-subvencionisanu-kupovinu-eko-vozila>

55 Informacije o konkursu dostupne su ovde: <https://www.mre.gov.rs/tekst/1057/-treci-javni-poziv-za-dodelu-sredstava-za-finansiranje-programa-energetske-sanacije-stambenih-zgrada-porodicnih-kuca-i-stanova-koji-sprovode-jedinice-lokalne-samouprave-kao-i-gradske-opstine-2022-jp-122.php>

56 <https://klima101.rs/grejanje-srbija-prepreke/>

Za sprovođenje usvojenog Programa zaštite vazduha biće potrebno 2,595 milijardi evra, od čega najviše za sprovođenje specifičnog cilja 1: Smanjenje emisija SO₂ za 92% i suspendovanih čestica PM_{2,5} za 58,3% iz sektora energetike (uključujući saobraćaj i individualna ložišta) 2030. godine u poređenju sa 2015. godinom, za čije dostizanje bi trebalo da bude uloženo čak 90% od predviđenih sredstava za sprovođenje celog Programa.⁵⁷

⁵⁷ Program zaštite vazduha za period od 2022. do 2030. sa Akcionim planom, str. 79. Dostupno na: https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2022-12/program_zashtite_vazdukha_i_ap.pdf

Preporuke

Strateški i zakonodavni okvir

- 1.** Otpočeti proces uspostavljanja obavezujućih standarda za uređaje za sagorevanje malih snaga koji se koriste u domaćinstvima (šporete i peći na čvrsta goriva) u skladu s Direktivom o eko-dizajnu 2009/125/EC. Imajući u vidu učestalost korišćenja neefikasnih šporeta i peći na čvrsto gorivo u domaćinstvima, potrebno je razmotriti ubrzane rokove za transponovanje ove direktive.
- 2.** Potrebno je obezbediti učešće građana u donošenju dokumenata koji se tiču kvaliteta vazduha na nacionalnom i lokalnom nivou.

Sprovodenje propisa

- 3.** Potrebno je obezbediti da nadležne institucije sprovode propise vezane za zakonske rokove za uspostavljanje javnih politika o kvalitetu vazduha, propise vezane za merenje kvaliteta vazduha, razmenu informacija o kvalitetu vazduha i za obaveze preuzete međunarodnim ugovorima.
- 4.** U mesečne informacije o detektovanim prekoračenjima satnih i dnevnih graničnih vrednosti (GV) neophodno je uključiti i informacije o analizatorima koji nisu radili tog meseca.
- 5.** Odgovorni akteri za monitoring kvaliteta vazduha treba da obezbede kvalitetno održavanje sistema za merenje i dostupnost podataka, kao i finansiranje neometanog kvalitetnog rada mreža za praćenje kvaliteta vazduha, naročito za urbane aglomeracije poput Beograda.

6. Lokalne samouprave/gradovi treba da poboljšaju kvalitet i vrednovanje i da omoguće javnosti jednostavan pristup podacima o kvalitetu vazduha, koje dobijaju od lokalnih mreža za monitoring.

Finansiranje

7. Obezbediti finansiranje i adekvatne uslove za neometan rad inspekcije, u skladu sa ovlašćenjima.
8. Uvesti kriterijum energetskog siromaštva u sprovođenje konkursa za dodelu subvencija domaćinstvima za sanaciju objekata i smanjenje zagađenja poreklom iz individualnih ložišta, na takav način da domaćinstva u stanju energetskog siromaštva dobiju veći procenat subvencije ili da se mere sanacije objekata građana u stanju energetskog siromaštva sprovode u potpunosti o trošku države i jedinica lokalne samouprave.

KVALITET VAZDUHA

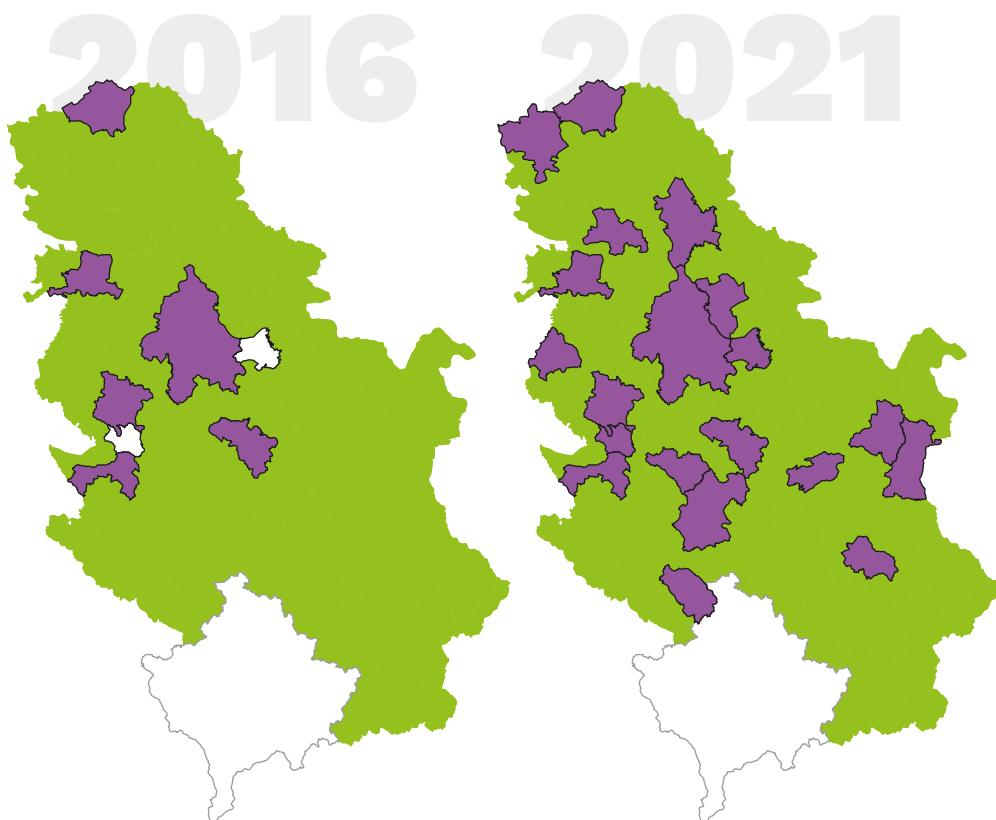
KATEGORIJE KVALITETA VAZDUHA

● Čist vazduh

● Umereno zagađen

● Prekomerno zagađen

○ Neocenjen

* izvori: <http://www.sepa.gov.rs/download/VAZDUH2016.pdf>
http://www.sepa.gov.rs/download/Vazduh_2021.pdf

KOALICIJA27

